ॐ

संस्कृतभारती (उत्तरतमिळनाडु)

पत्राचारद्वारा संस्कृतम्

परीक्षा - शिक्षा

कालावधिः - होरात्रयम् **अङ्काः - १००**

माघः - विकारिसंवत्सरः **फिब्रवरी - २०२०**

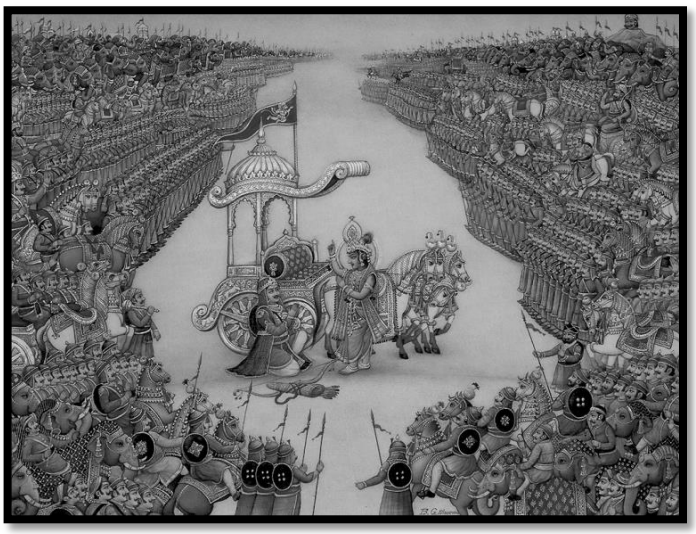

॥ भवितव्यानां द्वाराणि भवन्ति सर्वत्र ॥

नाम _____

(Full name with initials / surname)

जङ्गमदूरवाणी सं. (Mobile. No.) _____

पञ्जीकरणसङ्ख्या(Regn. No.) _____

वासप्रदेशः (Res. Area) _____

परीक्षाकेन्द्रम् (Exam centre) _____

अवधेयम् -द्वितीयतृतीयभागस्थ-प्रश्नानाम् उत्तराणि (Parts II & III) उत्तरपत्रे लिखत ।

प्रथमो भागः

I) (अ) अधः दत्तानां कृदन्तानाम् इतरे वचनरूपे लिखत। (6)

	एकवचनम्	द्विवचनम्	बहुवचनम्
१)	हसन्ती	_____	_____
२)	_____	_____	भवतः
३)	_____	ज्वलती	_____
४)	क्रीडते	_____	_____
५)	वहन्त्याम्	_____	_____
६)	_____	_____	नमताम्

(आ) आवरणे दत्तस्य क्रियापदस्य उचितं शतृ-प्रत्ययान्तं रूपं रिक्तस्थाने लिखत । (6)

१) दिलीपः हिमालयपर्वतानां सौन्दर्यं _____ गतवान्। (पश्यति)

२) इदानीं मम मित्रं गृहम् _____ अस्ति। (आगच्छति)

३) दीपिका गानं _____ पुष्पाणि बध्नाति। (शृणोति)

४) सम्यक् _____ गायिकायै क्षीरं ददामि। (गायति)

५) अत्र संस्कृतं _____ शिक्षकस्य नाम किम् ? (पाठयति)

६) सर्वदा मां _____ सुब्रह्मण्ये भक्तिं करोमि। (पालयति)

(इ) क्रियापदस्य उचितं शानच्-प्रत्ययान्तं रूपं रिक्तस्थाने लिखत। (6)

१) तत्र _____ सुन्दरीं लतां पश्यतु। (कम्पते)

२) आकाशे _____ भवति, अतः सूर्यस्य अन्यत् नाम भास्करः। (भासते)

३) रत्नसिंहासने _____ अम्बिकायै नमो नमः। (विराजते)

४) _____ सेवकान् यजमानः श्लाघितवान्। (सेवते)

५) उत्साहेन _____ जनैः बहूनि संस्कृतकार्याणि क्रियन्ते। (प्रयतते)

६) _____ बालिकाभ्यः नियमाः न रोचन्ते। (वर्धते)

(ई) सति-सप्तमी-प्रयोगं कृत्वा वाक्यानि लिखत । **(3)**

१) यदा पिता पत्रिकां पठन् आसीत् तदा माता तस्मै चायं दत्तवती ।

---

२) यदा विद्वान् मृदङ्गम् वादयति तदा गायिका तालं गणयति ।

---

३) यदा पत्नी मन्दिरं गता आसीत् तदा पतिः सप्रियं पाकं समापितवान् !

(।।) (अ) सन्धिं कुरुत । सन्धिनाम च लिखत । (पञ्चानाम्) **(5)**

(१) अधः + दत्तम् (२) अन्तः + गतम् (३) उत् + डयते (४) लसत् + मकुटम्

(५) मृत्युम् + जयः (६) सत् + चित् (७) चित् + आनन्दः (८) कुर्वन् + अस्मि

	पदम्	**सन्धिनाम**
१)	----------	----------
२)	----------	----------
३)	----------	----------
४)	----------	----------
५)	----------	----------

(आ) अधोदत्ताः पङ्क्तयः श्रीविष्णुसहस्रनामस्तोत्रात् उद्धृताः । अत्र विद्यमानान् सन्धीन् अभिज्ञाय पृथक् लिखत । सन्धिं विभज्य सन्धिनाम लिखत । (पञ्च एव) **(5)**

(उदा :) विष्णुर्वषट्कारो - विष्णुः + वषट्कारो – विसर्गरेफसन्धिः ।

विश्वं विष्णुर्वषट्कारो भूतभव्यभवत्प्रभुः ।
भूतकृद्भूतभृद्भावो भूतात्मा भूतभावनः ॥
लोकाध्यक्षस्सुराध्यक्षो धर्माध्यक्षः कृताकृतः ।
चतुरात्मा चतुर्व्यूहश्चतुर्दंष्ट्रश्चतुर्भुजः ॥

(।।।) (अ) एतानि पदानि उपयुज्य वाक्यानि रचयत । (पञ्च एव) **(5)**

(१) अस्माभिः (२) मनसा (३) आस्वाद्य (४) पठित्वा (५) संस्कृते (६) रमणीयम्

(आ) उचितं कृदन्तरूपं / लकाररूपं लिखत। (दशानाम्) **(5)**

१) दृश् (कर्तरि लट्) ---------- (२) शृ (तुमुन्) ----------

३) भुज् (शानच् - स्त्री.) ---------- (४) प्रच्छ् (क्तवतु - स्त्री.) ----------

५) वन्द् (तव्यत्) ---------- (६) दा (क्त्वा) ----------

७) धाव् (शतृ- पुं.) ---------- (८) निन्द् (विधिलिङ्)----------

९) गम् (अनीयर्) ---------- (१०) अङ्क् (क्त - पुं) ----------

११) क्षाल् (ल्यप्) ---------- (१२) ज्ञा (लृट् लकार:) ----------

(इ) उचित-पदं " ✓ " इति चिह्नेन अङ्कयत। **(5)**

१) "कुर्वन्" - अस्य चतुर्थीविभक्तिरूपं किम् - (कुर्वते / कुर्वत्भिः / कुर्वति)।

२) "परिषत्कार्यम्" अत्र सन्धि: - (श्चुत्वसन्धिः / जश्त्वसन्धिः / चर्त्वसन्धिः)

३) " कुरुते" - अस्य शानच्- पुल्लिङ्ग-रूपम् - (कुरुमानः / कुर्वाणः / क्रियमाणः)।

४) "नयति" - अस्य कर्तरि लृट् / भविष्यत्कालरूपम् - (नेष्यति / नास्यति / नश्यति)।

५) "उत् + लिखितम्" - सन्धि: कः ? (सवर्णदीर्घसन्धिः / पूर्वसवर्णसन्धिः / परसवर्णसन्धि:)।

(ई) गणे अनर्हं पदं पृथक्-कुरुत। **(4)**

✓

(उदा. पठन् **पठन्ती** **पठन्तौ** **पठन्तः**)

१)	भीमः	अश्वत्थामा	द्रुपदः	अभिमन्युः
२)	अत्र	सर्वत्र	अन्यत्र	वक्त्र
३)	श्रीकृष्णः	इन्द्रः	व्यासः	किरातः
४)	कृत्वा	कर्तुम्	करोति	कर्तव्यम्

(IV) (अ) मेलयत । **(5)**

१) विष्णुपत्नी	किरीटः	( )
२) करदर्शनम्	जाह्नवीतोयम्	( )
३) सरस्वती	प्रभाते	( )
४) हिमलय:	भूमिः	( )
५) औषधम्	नदी	( )

(आ) साधु ✓ / असाधु X इति लिखत । **(5)**

१) यथार्थतया विनीतः नरः लोके सुलभतया दृश्यते । ---------- ।

२) यादवाः अन्ताक्षरीक्रीडया प्रयाणकालं यापितवन्तः । ---------- ।

३) यः स्वशक्तिं न प्रकटीकरोति तं जनाः तिरस्कुर्वन्ति । ----------।

४) जीवनं जलतरङ्गाः इव तात्कालिकम् ।--------- ।

५) भीष्मे शङ्खं निनादयति सति दुर्योधनः आनन्दं अनुभूतवान् । --------- ।

द्वितीयः भागः - संस्कृतभाषया उत्तराणि लिखत ।

(V) एकवाक्येन उत्तरं लिखत । (पञ्चानाम्) **(5)**

१) शिशुपालस्य वधात् किं भविष्यति ?

२) धर्मराजस्य भीतिः का ?

३) देवेन्द्रः किं सूचितवान् ?

४) यागस्य अन्ते कः विधिः अस्ति ?

५) शान्तिः केषां स्वभावः ? केषां स्वभावः न ?

६) इन्द्रः केन आराधनीयः ? ततः किं भवति ?

७) वनचराणां कष्टं किमर्थं जातम् ?

(VI) (अ) अधो दत्तं सम्भाषणं पठित्वा संस्कृतेन उत्तरं लिखत । (6)

गणेशः : हरिः ओं कुमार ! कथम् आसीत् शिक्षापरीक्षा ?

कुमारः : हरिः ओं गणेश ! सुलभा आसीत् ।

गणेशः : कोविदपठनाय पञ्जीकरणं कृतवान् किल ?

कुमारः : न भोः ! मम भीतिः भवति ।

गणेशः : किमर्थं भीतिः ?

कुमारः : *त्रीणि चक्राणि ... अभवत् । किन्तु संस्कृतेन सम्भाषणे लेखने व्याकरणदोषाः.. अधिकं सन्ति । पश्यतु, मम वाक्ये दोषाः सन्ति किल?*

गणेशः : भवान् सम्यक् एव वदति । चिन्ता मास्तु भोः ! आरब्धम् उत्तमजनाः न परित्यजन्ति । स्मरति किल ?

कुमारः : आं, स्मरामि । किन्तु ... कति प्रत्ययाः, विभक्तिरूपाणि, सन्धिः ... सर्वं विस्मरामि । कोविदपाठः कठिनः भवति । मया न शक्यते ।

गणेशः : भोः ! भवतः चक्रत्रयस्य प्रयत्नः कोविदे एव फलति । कोविदपाठेषु व्याकरणम् अतिरिच्य बहून् रुचिकरविषयान् ज्ञातुम् शक्नुमः । अभ्यासेन वाक्यनिर्माणे अपि शुद्धता भवति ।

कुमारः : कथम् अभ्यासः करणीयः ? कृपया उपायं वदतु ।

गणेशः : फिब्रवरी मासे दशदिन-सम्भाषण-शिबिराणि बहूनि प्रचलन्ति । एकस्मिन् शिबिरे भागं स्वीकुर्मः । तदा ह्रस्वानि वाक्यानि सरलतया वक्तुं शक्नुमः । गृहे प्रतिदिनम् अर्धहोरां यावत् प्रवेश-परिचय-शिक्षा-पुस्तकेषु विद्यमानान् 'भाषाभ्यासान्' पुनः पठामः । संस्कृतभारत्या प्रकाशितानि कथापुस्तकानि अपि पठितुं शक्नुमः । व्याकरणस्य चिन्तां विना इच्छया सन्तोषेण च पठनीयम् ।

कुमारः : तर्हि व्याकरण-विषयाः ... मस्तके कथं तिष्ठन्ति ?

गणेशः : सर्वं स्मर्तुं न शक्नुमः चेदपि यानि पदानि स्मरामः तानि प्रयुज्य वाक्यानि वदामः । तत् बहुसुलभम् ।

कुमारः : अवगच्छामि । ततः मार्च् मासे कोविदपठनस्य आरम्भः भवति । बहुकठिनं न भवति किल ?

गणेशः : रुचिः अस्ति चेत् कठिनता न भवति मित्र ! परीक्षार्थं न, ज्ञानार्थम् अनुदिनं किञ्चित् वा पठनीयम् । अस्माभिः पुस्तकेन मैत्री सम्पादनीया । यदि परीक्षातः पूर्वम् एव पठामः तर्हि सुलभपाठः अपि कठिनः इव भाति।

कुमारः : वाक्यनिर्माण-कौशलं प्राप्तुं कोऽपि उपायः अस्ति वा ?

गणेशः : मे मासे प्रशिक्षणशिबिरं गच्छामः । जून् मासे एकं शिबिरं चालयामः । तदा वाक्यनिर्माणे आत्मविश्वासः बहुगुणितः भविष्यति ।

कुमारः : आं मित्र ! संस्कृतं कठिनं न । मम अभ्यासे न्यूनता आसीत् इति अवगतवान् ।

गणेशः : आगच्छतु, पञ्चीकुर्मः ! स्वयं पठामः ! अन्यान् च पाठयामः !!

१) कुमारः किमर्थम् अग्रे पठनाय न पञ्चीकरोति ?

२) अनुदिनं पठनेन कः लाभः ?

३) सम्भाषण-कौशलं कथं प्राप्तुं शक्यते ?

४) संस्कृतपठन-समये अस्माकं मनोभावः कथं भवेत् ?

५) भवतः दृष्ट्या कुमारः कीदृशः छात्रः ?

६) गणेशः कथं कुमारम् अग्रे पठितुं प्रेरयति ?

(आ) एकं विषयमधिकृत्य 6-8 वाक्यैः संस्कृतेन प्रबन्धं लिखत । **(5)**

(१) संस्कृतभारत्यां पठनेन अनुदिनजीवने परिवर्तनम् (अथवा)

(२) संस्कृतपाठानाम् उच्चैः पठनस्य लाभाः

तृतीयः भागः (संस्कृत / तमिल् / आङ्ग्ल / मातृभाषया वा लिखत)

(VII) (अ) पदविभागम्, अन्वयं, तात्पर्यं च लिखत । (एकस्य श्लोकस्य) **(6)**

१) पश्यैतां पाण्डुपुत्राणाम् आचार्य महतीं चमूम् ।
व्यूढां द्रुपदपुत्रेण तव शिष्येण धीमता ॥

(अथवा)

२) स घोषो धार्तराष्ट्राणां हृदयानि व्यदारयत् ।
नभश्च पृथिवीं चैव तुमुलो व्यनुनादयन् ॥

(आ) ससन्दर्भं विवृणुत । (द्वे एव) **(6)**

१) " यागयात्रा उचिता । तदा कार्यद्वयमपि भविष्यति ।"

२) " शिशुपालः शूरः । सः युद्धसन्नाहं करोति । त्वं तं शरणं गच्छ ।"

३) " शिवस्य बाणः कुत्रापि लीनः स्यात् ।"

४) " मोक्षप्राप्तौ मम इच्छा नास्ति ।"

(VIII) (अ) सन्धिच्छेदं प्रदर्श्य प्रतिपदार्थं तात्पर्यं च लिखत । (एकस्य सुभाषितस्य) (6)

(१) दम्भेन लोभेन भिया ह्रिया वा प्रायो विनीतो जन एष सर्वः ।
वैराग्यतस्त्वाहृदयं विनीतं नरं वरं दुर्लभमेव मन्ये ॥

अथवा

(२) शास्त्राण्यधीत्यापि भवन्ति मूर्खाः यस्तु क्रियावान् पुरुषः स विद्वान् ।
सुचिन्तितं चौषधमातुराणां न नाममात्रेण करोत्यरोगम् ॥

(आ) एकं न्यायं विवृणुत । (2)

अन्धपङ्गुन्यायः / काक-तालीय-न्यायः / सूची-कटाह-न्यायः

(इ) एकस्याः प्रहेलिकायाः उत्तरम् अर्थं च लिखत । (2)

१) विराजराजपुत्रारे: यन्नाम चतुरक्षरम् ।
पूर्वार्धं तव वैरिणां परार्धं तव सङ्गरे ॥

(अथवा)

२) राजन् ! कमलपत्राक्ष ! तत्ते भवतु चाक्षयम् ।
आसादयति यद्रूपं करेणुः करणैः विना ॥

(ई) एकस्याः सूक्ते: अर्थं लिखत । (2)

१) अप्रकटीकृतशक्ति: शक्तोऽपि जनस्तिरस्क्रियां लभते ।

२) मनो हि हेतुः सर्वेषां इन्द्रियाणां प्रवर्तने ।

वदतु संस्कृतम् ॥ शुभम् ॥ *जयतु भारतम्*